

ต่อมาเมื่อมนุษย์มีความเจริญแล้ว การวิถีทางทุกข์ของเรื่องเพาะปลูกก็จะไม่ได้ผูกกันอย่างไป
แต่ก็ยังทำการบวงสรวงตามที่เคยทำมาจนเป็นประเพณี ที่พึ่งแต่งตั้งก็แก้ให้เข้ากับคติลัทธิทางศาสนาที่ตนนับถือ
เช่น มีการทำบุญสุนทานเพิ่มขึ้นในทางพุทธศาสนา เป็นต้น แต่ที่สุด ก็คงเหลือแต่การเล่นสนุกสนานรื่นเริงกันเป็นสวนใหญ่ อย่างไรก็ได้ ด้วยเหตุตั้งกล่าวข้างต้น
การลอยกระทรงจึงมีอยู่ในชาติต่างๆทั่วไป และการที่เปลี่ยนนำ ก็คงเป็นความรู้สึกทางจิตวิทยา ที่มนุษย์โดยธรรมชาติ
มักจะเอ้าอะไรทึ่งไปในนำให้มันลอยไป

ทำไมกระทรงส่วนใหญ่เป็นรูปดอกบัว

ในหนังสือตำรับท้าวศรีจุฬาลักษณ์หรือตำนานนุงนพมาศ

ซึ่งเป็นพระสนมเอกของพระมหาธรรมราชาลีไทยหรือพระร่วง แห่งกรุงสุโขทัย
ได้กล่าวถึงวันเพ็ญเดือนสิบสองว่าเป็นเวลาเดียวกับประเพราส์คำตามพระราชพิธีในเวลากลางคืน
และได้มีรับสั่งให้บรรดาพระสนมนางในห้องหลายตากแต่งกระทรงประดับดอกไม้ชูปเทียนนำไปลอยน้ำหน้าพระที่นั่ง
ในครัวนุนทาวศรีจุฬาลักษณ์หรือนางนุงนพมาศ พระสนมเอกนี้ได้คิดประดิษฐ์กระทรงเป็นรูปดอกบัวกุหลาบ
ด้วยเห็นว่าเป็นดอกบัวพิเศษที่บานในเวลากลางคืนเพียงปีลักษณะร่วงในวันดังกล่าว สมควรทำเป็นกระทรงแต่งประทีป
ลอยไปถูวายลักษักระรอยพระพุทธบาท ซึ่งเมื่อพระร่วงเจ้าได้ทอดพระเนตรเห็นก็รับสั่งถ้ามีความหมาย
นางก็ได้ถูลอธิบายจนเป็นที่พอพระราชหฤทัย พระองค์จึงมีพระราชดำรัสว่า “แต่นี้สืบไปเบื้องหน้าโดยลำดับ
กษัตริย์ในสยามประเทคโนโลยีกาลกำหนดนักขัตฤกษ์ วันเพ็ญเดือน ๑๒ ให้นำคอมลอยเป็นรูปดอกบัว
อุทิศสักการบูชาพระพุทธบาทนัมมานที่ ตราบเทาภัลปavaśān” ด้วยเหตุนี้
เราจึงเห็นคอมลอยรูปดอกบัวประภูมานปัจจุบัน

ตำนานและความเชื่อ

จากที่กล่าวมาข้างต้นว่า การลอยกระทรง ในแต่ละท้องที่ก็มีความเชื่อ ความศรัทธาที่แตกต่างกัน
บางแห่งก็มีตำนานเล่าขานกันต่อๆมา ซึ่งจะยกตัวอย่างบางเรื่องมาให้ทราบ ดังนี้

เรื่องแรก ว่ากันว่าการลอยกระทรง มีต้นกำเนิดมาจากศาสนาพุทธนั่นเอง
กล่าวคือก่อนที่พระพุทธองค์จะตรัสรู้เป็นสมูเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ประทับอยู่ใต้ต้นโพธิ์ ใกล้แม่น้ำเนรัญชรา^ก
กาลวันหนึ่ง นางสุชาดาอุบาสิกาได้ไหว้ขอให้พระใช้รากไม้ชูปป่ายาส (ขาวหวาน/หุงด้วยน้ำผึ้งหรือนำ้อย)
สถานที่หงายไปถูวาย เมื่อพูดองค์เสวยหมดแล้ว ก็ทรงตั้งสัตยาธิชฐานไว้ ถ้าหากวันใดจะสำเร็จเป็นพระพุทธเจ้า
ก็ขอให้ถูกด้วยทวนน้ำ ด้วยแรงสัตยาธิชฐานและบุญญาภินิหาร ถ้าได้ก็ลอยทวนน้ำไปจนถึงสะต่อทะเล
แล้วก็จะมีปีกขนาดทางพระยานาคผู้รักษา badaal

พระยานาคตีนี้ พอเห็นว่าเป็นอะไร ก็ประการศก็องว่า
บัดนี้ได้มีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอุบัติขึ้นในโลกอีกองค์แล้ว
ครั้นแล้วเทพยดาทั้งหลายและพระยานาคก็พากันไปเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า
และพระยานาคก็ได้อุทิษให้พระพุทธองค์ประทับรอยพระบาทไวบนผึ้งแม่น้ำเนรัญชรา
เพื่อพวงเข้าจะได้ขึ้นมาถวายสักการะได้ พระองค์ก็ทรงทำตาม สวยงามใช้กันนำความไปบอกนางสุชาดา
ครั้นถึงวันนั้นของทุกปี
นางสุชาดา ก็จะนำเครื่องหอมและดอกไม้ใส่ถุงไปลอยนำเพื่อไปนมัสการรอยพระพุทธบาทเป็นประจำเสมอมา
และต่อๆมา ก็ได้กลายเป็นประเพณีลอยกระทรงตามที่เห็นกันอยู่ในปัจจุบัน

ในเรื่องการประทับรอยพระบาทนี้ บางแห่งก็ว่า
พญานาคได้ทูลอาราธนาพระพุทธเจ้าไปแสดงธรรมเทศนาในนาคพิภพ เมื่อจะเสด็จกลับ
พญานาคได้ทูลขออนุสาวรีย์จากพระองค์ไว้บูชา
พระพุทธองค์จึงได้ทรงอธิชฐานประทับรอยพระบาทไว้ที่หาดรายแม่น้ำนัมมมา

และพวกราคหั้งหularyจึงพากันบูชาอยพระพุทธบาทแทนพระองค์
ตามชาวพุทธได้ทราบเรื่องนี้จึงได้ทำการบูชาอยพระบาทสืบตอกันมา โดยนำเอาเครื่องสักการะใส่กระถงloyน้ำไป

ส่วนที่ว่าด้วยการลงในวันเพ็ญ เดือน ๑ หรือวันออกพรรษา
เพื่อเฉลิมฉลองวันคล้ายวันที่พระพุทธเจ้าเสด็จจากลับมาสู่โลกมนุษย์ หลังการจำพรรษา ๓ เดือน ณ
สวรรค์ชั้นดาวดึงส์เพื่อแสดงอภิธรรมโปรดพุทธมารดา Dunn ก็ด้วยวันดังกล่าว
เหลาทวยเทพและพุทธบริษัทพากันมารับเสด็จหน้าไม้ถอน พูดรวมด้วยเครื่องสักการบูชา
และเป็นวันที่พระพุทธองค์ได้เปิดให้ประชาชนได้เห็นสรรศรุคและนราคด้วยฤทธิ์ของพระองค์
คนจึงพากันloyการลงในวันเพื่อเฉลิมฉลองรับเสด็จพระพุทธเจ้า

สำหรับคติที่ว่า

การloyการลงตามประทีปเพื่อไปบูชาพระเกศแก้วจุพามณีบนสรวงสรรคชั้นดาวดึงส์นั้น
ก็ว่าเป็นพระตรังกับวันที่พระพุทธเจ้าเสด็จออกจากชาติริมฝั่งแม่น้ำโขโนมา
ทรงใช้พระบรรคตั้ดพระเกศไม้ลีขذاโดยไปในอากาศตามที่ทรงอธิษฐาน พระอินทร์จึงนำ gob แก้วมาบรรจุ
แล้วนำไปประดิษฐานไว้ในจุพามณีเจดีย์บนสรรค์ชั้นดาวดึงส์ (ตามประทีป คือ การจุดประทีป หรือจุดไฟในตะเกียง¹/โคม หรือผง-ถาวรดินเผาเล็กๆ) ซึ่งทางเหนือของเรามักจะมีการปล่อยโคมลอย หรือโคมไฟที่เรียกว่า ว่าวไฟ
ขึ้นไปในอากาศเพื่อบูชาพระเกศแก้วจุพามณีด้วย

เรื่องที่สอง ตามตำราพุทธมณฑลนาจารย์กล่าวว่า พิธีloyประทีปหรือตามประทีปนี้
แต่เดิมเป็นพิธีทางศาสนาพราหมณ์ ทำขึ้นเพื่อบูชาเทพเจ้าทั้งสามคือ พระอิศวร พระนารายณ์และพระพุทธ
เป็นพระทศกุลloyการลง ก่อนจะloyกิตตองมีการตามประทีปก่อน ซึ่งตามคัมภีร์โบราณอินเดียเรียกว่า “ทีปาวลี”
โดยกำหนดทางไหรศาสตร์ว่าเมื่อพระอาทิตย์ถึงราศีพิจิก พระจันทร์อยู่ราศีพฤษภ เมื่อใด
เมื่อันนี้เป็นเวลาตามประทีป และเมื่อบูชาไว้ครบกำหนดวันแล้ว ก็เอาโคมไฟนั้นไปลอยน้ำเสีย
ตามชาวพุทธเห็นเป็นเรื่องดี
จึงแปลงเป็นการบูชาอยพระพุทธบาทและการรับเสด็จพระพุทธเจ้าดังที่กล่าวมาข้างต้น โดยมักถือเอาเดือน ๑๒
หรือเดือนยี่เป็นเดือนแणฑ (ยี่เป็นคือเดือนสอง ตามการนับทางล้านนา ที่นับเดือนทางจันทรคติ เร็วกวาราคากลาง ๒
เดือน)

จากเรื่องข้างต้น เราจะเห็นได้ว่า การloyการลง
ส่วนใหญ่จะเป็นการแสดงความกตัญญูระลึกถึงผู้มีพระคุณตอมนุษย์ เช่น พระพุทธเจ้า เทพเจ้า พระแม่คงคา²
และบรรพชน เป็นตน และแสดงความกตเวที (ตอบแทนคุณ) ด้วยการเคารพบูชาด้วยเครื่องสักการะต่างๆ
โดยเฉพาะการบูชาพระพุทธเจ้าหรือรอยพระพุทธบาท ถือได้ว่าเป็นคติธรรมอย่างหนึ่ง
ที่บอกเป็นนัยให้พุทธศาสนาชนิดเจริญรอยตามพระบาทของพระพุทธองค์
ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แห่งความดีงามทั้งปวงนั้นเอง

ประเพณีloyการลง

นอกจากจะเป็นประเพณีที่มีคุณค่าในเรื่องการแสดงออกถึงความกตัญญูตัวที่ต่อผู้มีพระคุณดังที่กล่าวมาแล้ว
ประเพณีนี้ยังมีคุณค่าต่อครอบครัว ชุมชน สังคม และศาสนาด้วย เช่น ทำให้สมานชิกในครอบครัวได้ใช้เวลารวมกัน
ทำให้ชุมชนได้ร่วมมือร่วมใจกันจัดงาน หรือในบางท้องที่มีการทำบูญกืออุวามีสวนชวยสืบทอดพระศาสนา
และในหลายแห่งก็ถือเป็นโอกาสในการรณรงค่อนวักษาสิ่งแวดล้อมในเมืองสำคัญอย่างเปิดเผย

ทั้งหมดที่กล่าวมาคงจะทำให้เราได้รู้จักคุณค่า สาระและเรื่องราวเกี่ยวกับ“ประเพณีloyการลง”
มากขึ้น และหวังว่า “loyการลง” ปัจจุบันจะมีความสนุกสนานและ

คงจะมีความหมายแก่ท่านทั้งหลายเพิ่มขึ้นด้วย

ที่มา : ออมรัตน์ เทพกำปนาท

กลุ่มประชาสัมพันธ์ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม